

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 483507/2

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד

המנוח: פלוני

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד דורית ענבר-סברדליק)

הנדון: ירושה - מי הם הנוגעים בדבר שנדרשת הסכמתם לצו ירושה

החלטה

בפנינו בקשה לתיקון צו ירושה.

לטענת המבקש, הצו הוצא על שם דודתו, אחות אביו, הגברת ח' ז"ל, מבלי שהוא, בן אחיה של היורשת (שאביו ש' ז"ל לא היה בין החיים בעת מתן הצו), נרשם בצו הירושה, אף שעל פי חוק הינו יורש מחצית עזבון סבו המנוח ד' ז"ל. לטענתו, בעדות שהוגשה לבית הדין נפלה טעות, וכי למנוח ש', בנו של המוריש ד', יש צאצא, שהוא נכדו של המוריש המנוח, והוא המבקש דנן. ובכן, ראשית נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום כ"ד בחשוון תשע"ח (13.11.17) לאור הדיון היחיד שהתקיים בפני הח"מ:

בפנינו תביעה לביטול צו ירושה.

טוענת באת כוח התובע: הלקוח בחו"ל, הנפטר ד', השאיר בן (ש' ובת ח'). למעשה רק הבת ירשה. נכתב שרק היא היתה הבת. למנוח היו שני ילדים. הנכד ר', הוא בן של הבן ש'. הבת ח' ירשה הכל, היא נפטרה לאחרונה. הנכד ר' נשלח לאימוץ, וניתן צו אימוץ, ועל פי פסיקת העליון, בן ביולוגי שאומץ, יורש את אביו הביולוגי.

על כאן עיקר טענות באת כוח התובע.

ובכן, לשם המשך ההליך בתביעה לביטול צו ירושה, יש לצרף להליך את היורשים של הבת ח', שהיא היורשת בתיק ועל שמה נרשם צו הירושה של האב ד'.

התובע ימציא לבית הדין את פרטי יורשי הגברת ח' בתוך 30 יום.

במקביל, בית הדין ימתין לקבלת תיק הירושה שהוזמן, לשם בחינת החומרים שבו.

לאחר קבלת החומרים הנ"ל, בית הדין ישקול המשך צעדיו בתיק.

לבקשת המבקש להמצאת פרטים, ניתן צו על ידי בית הדין מיום ט"ו בטבת תשע"ח (2.1.18) כדלהלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאחר עיון בבקשה ולאור החלטת בית הדין מיום כ"ד בחשוון תשע"ח (13.11.17), בית הדין מורה בזאת למשרד הפנים להמציא לבאת כוח המבקש עו"ד דורית ענבר סברדליק תמצית רישום של פרטי ילדיה של הגברת ח' ז"ל ת.ז. [...]:

א. ש'.

ב. ר'.

ג. פ'.

בינתיים, בית הדין איתר את התיק (צו ירושה), והתברר כי המנוח הותיר צוואה בה מוריש נכסיו לבתו הגב' ח', ובהחלטת בית הדין מיום ב' בשבט תשע"ח (18.1.18) נאמר:

תיק הירושה על שם המנוח נסרק לתיק.

מעיון בתיק עולה כי המנוח הותיר שטר צוואה.

משכך, נראה על פניו כי הבקשה אינה רלוונטית.

המזכירות תעביר לבאת כוח המבקש העתק מתיק הירושה, ותוגש תגובתה בתוך 14 יום האם היא עדיין עומדת על בקשתה.

העדר תגובה במועדה, בית הדין ישקול סגירת התיק.

ברם, לאור האמור בהחלטה זו, התקבלה בקשת המבקש באמצעות באת כוחו, שם נאמר כי המבקש הינו צאצא של המנוח ד', שהיה סבו מצד אביו המנוח ש'. עוד נאמר שם שצו הירושה שניתן ביום כ"א בתמוז תשנ"ו (8.7.96) אינו מדויק, שכן ניתן על סמך זה שהגברת ח' הינה הצאצא היחידי של המנוח ד', ונתון זה אינו נכון. לטענת המבקש, יהיה ניתן לסיים את התיק בקביעה שהמבקש הינו צאצא של המנוח ד'. עוד מוסיף כי אף שקיימת צוואה, הרי שהגב' ח' בחרה שלא להגיש בקשה לקיום הצוואה אלא להגיש בקשה לצו ירושה, תוך מתן עדות שאינה אמת.

ובכן, טרם הכרעה נתאר בתחילה את החומר הרלוונטי הקיים בתיק הירושה.

תיאור החומר בתיק הירושה

התיק לצו ירושה נפתח ביום כ"ט בסיון תשנ"ו (16.6.96), באמצעות טופס בקשה שכותרתו (כותרת מובנית בטופס) "בקשה לצו ירושה" שהוגש ע"י הגברת ח'. בבקשתה כתבה המבקשת הגברת ח' בכתב יד: "בת יחידה. לפי צוואה משנת 1981". ברם, הבקשה עצמה היא בקשה "לצו קיום הצוואה של אבי המנוח", כלשונה, כאמור במסמך המצורף בכתב יד שהגישה המבקשת ועליו היא חתומה. אף בבקשה זו כתבה המבקשת: "הנני בת יחידה". לבקשה לצו ירושה צורפה צוואת המנוח, ד', משנת 1981, בה מוריש את כל רכושו לבתו ח'. בצוואה נאמר שהיא תחול על פי חוק הירושה ועל פי דין תורה.

למעשה קיים צו ירושה מאת בית הדין הרבני לטובת ח', מיום כ"א בתמוז תשנ"ו (8.7.96).

ואכן, בפרוטוקול הדיון הצהירה המבקשת ח' כי היא בת יחידה.

כן בתיק ישנו מסמך עדות מאת הרב ש' כי הגברת ח' הינה צאצאית יחידה של הוריה, לאחר פטירת אחיה בגיל צעיר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתוח הנתונים

יתכן ולא ידעה המבקשת כי היה לאחיה המנוח בן שנמסר לאימוץ, ככל שאכן היה לה אח והמבקש הינו בנו. בהתאם להצהרת העד כי היה למבקשת אח שנפטר בגיל צעיר, יתכן ולא ידעה המבקשת כי אכן היה לאחיה בן, אם אכן כך היה המצב העובדתי.

העולה עד כה כי קיימת צוואת המנוח, כך שאין ספק מה היה רצונו.

יהיה קשה להתחקות אחר הסיבה שהביאה לכך שהוצא על ידי בית הדין צו ירושה ולא צו לקיום צוואה (לפני למעלה מעשרים שנה), אך אין ספק כי בקשת המבקשת הספציפית היתה למתן צו לקיום צוואה, כמתואר לעיל.

עובדה זו האחרונה הינה מנוגדת למה שכתב המבקש בבקשתו האחרונה כי "המנוחה ח' בחרה שלא להגיש בקשה לקיומה (= של הצוואה), אלא להגיש בקשה לצו ירושה", שהרי למעשה היורשת הגברת ח' (שכבר אינה בחיים) כן הגישה בקשה לקיום צוואת המנוח.

יש לפעול בהתאם לצוואה שבתיק

בית הדין אף סבור כי מאחת וקיימת צוואה, בה רשומה רק דודתו של המבקש, הגברת ח' ז"ל, כיורשת יחידה, הרי שאין אביו של המבקש או המבקש עצמו בבחינת 'נוגעים בדבר' שאודותם נאמר בחוק הירושה כי לא ניתן להוציא צו ירושה ללא הסכמתם ('הסכמת כל הנוגעים בדבר'). ולהלן נבאר הדברים.

מיהם "הנוגעים בדבר" נדרש בחוק הירושה?

לפי האמור בסעיף 155(א) לחוק הירושה, הרי על-אף האמור בסעיף 151(א) הנ"ל, מוסמך בית הדין הדתי, שהיה לו שיפוט בענייני המעמד האישי של המוריש, לתת צו ירושה וצו קיום צוואה ולקבוע זכויות למזונות מן העיזבון. אולם זאת, בתנאי שכל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו הסכמתם בכתב לכך. היווצרות סמכותו של בית הדין הדתי היא אפוא מסויגת ומותנית במתן הסכמה מראש.

אלא שעל פי ההלכה שנקבעה על פי סעיף 2 לחוק הירושה: "היורשים הם יורשים על-פי דין או זוכים על-פי צוואה; הירושה היא על-פי דין זולת במידה שהיא על-פי צוואה".

לפיכך, די בהסכמת הזוכים על פי הצוואה, כדי להקנות סמכות לבית הדין ליתן צו קיום צוואה, ואין צורך בהסכמת היורשים על פי דין (= על פי חוק).

גישה זו נתמכת גם בכך, שעל-פי סעיף 14(ב)(4)(א) לתקנות הירושה, התשנ"ח-1998, כאשר מוגשת בקשה לצו קיום צוואה לרשם לענייני ירושה, אין צורך ליתן הודעה על כך ליורשים על פי דין, כי אם לזוכים ע"פ הצוואה, וזה לשון הסעיף הרלוונטי: "בבקשה לצו קיום, יימסרו הודעות לזוכים על פי הצוואה שנערכו לפי טופס 3 לתוספת הראשונה [...]". ועל פי סעיף 48(א) לתקנות אלו, חל האמור בתקנה 14 הנ"ל על בית הדין הרבני, בשינויים המחויבים.

זאת הסיבה, בין היתר, שיש צורך בפרסום של בקשות למתן צווי ירושה או צווי קיום צוואה. הפרסום אמור להסב את תשומת לבו של כל מעוניין בדבר לזכותו להגיש התנגדות לקיום הצוואה. ולכן, אם מי מן היורשים על פי דין, מעוניין לתקוף את תקפות הצוואה, יכול הוא להגיש לבית הדין התנגדות למתן צו הקיום. כאמור, בכך הופך הוא להיות מעוניין בדבר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין רשאי להחליט מיהם ה"נוגעים בדבר"

למעלה מן הצורך, נוסף ונאמר כי הדיון בשאלה המשפטית בדבר גדרי 'נוגע בדבר' שהסכמתו לסמכות בית הדין דרושה לצורך דיון בבקשת צו הירושה או בבקשה לצו קיום צוואה, מצויה בסמכות האינצידנטלית ובסמכות הטבועה של בית הדין הרבני לפרש דברי חקיקה, כמו כל ערכאת שיפוט בישראל, לצורך עניין שלפניו, כדברי בית המשפט העליון בבג"ץ 5918/07 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (פורסם בנבו, 23.6.2009):

הנה כי כן, אין בנמצא הוראת-חוק מפורשת המקנה סמכות שיפוט אגבית לבתי-הדין הרבניים. אף-על-פי-כן, הלכה פסוקה מימים ימימה היא כי לבתי-הדין הדתיים סמכות טבועה כערכאות שיפוט לרון בעניינים המתעוררים בפניהם בדרך-אגב, וזאת כאשר הדבר נדרש על-מנת להכריע בעניין שהובא בפניהם כדין (ראו למשל: ע"א 421/54 עטיה נ' ברדה, פ"ד ט 1205, 1209 (1955), מפי המשנה-לנשיא ש"ד חשיין). (ההדגשות הוספו).

וכדברי בית הדין הרבני האזורי בחיפה בתיק (רבני חי') 835722/2 פלוני נ' פלונית (תשע"א–

: (2011)

על פי פסיקת בית המשפט העליון, כאשר מוגשת התנגדות למתן צו ירושה בבית הדין הרבני, בטענה כי המתנגדת הינה "ידועה בציבור" של המנוח, אין בית הדין הרבני מוסמך לרון בשאלה העובדתית אם אכן מתקיימים במתנגדת התנאים המנויים בסעיף 55 הנ"ל, כל עוד לא הסכימה המתנגדת כי בית הדין הרבני עצמו ירון בשאלה זו (בג"ץ 4122/02 בת חן גרוני נ' בית הדין הרבני הגדול ירושלים נז (1) 537).

במקרה דנן, איננו עוסקים בשאלה העובדתית, אלא בשאלה המשפטית. השאלה היא, האם סעיף 55 הנ"ל חל אף על בני זוג מאותו מין. עיסוקנו בשאלה משפטית זו נועד כדי לברר, אם המתנגד שלפנינו הינו בגדר 'נוגע בדבר' שהסכמתו לסמכות בית הדין דרושה לצורך דיון בבקשת צו הירושה שבפנינו (ראו: בג"ץ 5918/07 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (פורסם במאגרים משפטיים), פסקה 15; ע"א 421/54 עטיה נ' ברדה, פ"ד ט 1205, 1209; בג"ץ 293/52 עמיצור נ' יו"ר ההוצל"פ בימ"ש מחוזי ת"א ואח', פ"ד ז 98; בג"ץ 168/56 דוד חרל"פ נ' הרב א. ל. רביץ ואח' פ"ד יא, 175). (ההדגשות הוספו).

מאחר שחוק הירושה אינו מפרט מיהו צד 'הנוגע בדבר' כאמור בסעיף 155(א) לחוק, וכי פרשנות המושג משפיעה על ההכרעה בשאלת סמכותם של בתי-הדין הרבניים האם להידרש לבקשה לצו ירושה או לצו קיום לצוואה שמוגשות בפניהם, בהתאם לכך – וכל עוד בית-המשפט נוטה לפרשנות המצמצמת – רשאי בית הדין הרבני מכוח סמכותו הטבועה להביע עמדתו ולתת משמעות לשונית בלשונו של המחוקק ולפרש את המושג 'נוגע בדבר' באורח שאינו מרחיב את גבולותיו למחוזות רחוקים יתר על המידה, ולאמץ את הפרשנות העולה בקנה אחד עם האמור בסעיף 2 לחוק, לפיה ככל שמדובר בבקשה לצו קיום צוואה ובהתנגדות לה, הנוגעים בדבר הם אך הזוכים לה על פי צוואה.

עולה אם כן שלעמדת בית הדין, המבקש, שאינו מופיע בצוואת המנוח, אינו נכלל בהגדרת 'נוגע בדבר' הקבועה בחוק הירושה, ואין צורך בהסכמתו לקיום צוואת המנוח.

כאמור, ניתן צו ירושה (לפני למעלה מ 20 שנה), ככל הנראה, על סמך כל החומר שבתיק, והמבקש, שלטענתו הינו בנו של ילדו הנוסף של המנוח שלא נרשם בצוואת המנוח, לא נכלל בצו הירושה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונעיר לסיום – אמנם בצוואת המנוח ד' ז"ל נאמר שהיא תחול על פי חוק הירושה ועל פי דין תורה, ברם, בנסיבות דנן, נראה שאין הכרח לבחון את תוקפה של הצוואה על פי דין תורה, אף בהתייחס לעדים החתומים בה ולכשרותם, שהרי הצוואה חתומה בכתב ידו של המנוח, ואף ידועה מחלוקת הפוסקים הרחבה באשר לתוקפה של צוואה שאינה עומדת בכל גדרי התוקף ההלכתי הנדרש, ובנסיבות דנן בהם מדובר בצו ירושה שניתן לפני כ-22 שנה, וכל הנוגעים בדבר, כולל בני המנוח (ככל שליושת היה אח) וביניהם היורשת, אינם בין החיים, אין מקום להוציא ממון מיורשיה של היורשת הרשומה בצוואת המנוח על פי חשש זה.

לאור כל האמור, התביעה לתיקון צו ירושה, נדחית.

אין בכל האמור כדי לקבוע מסמרות בשאלה המתבקשת על ידי המבקש - האם המבקש הינו צאצא של המנוח ד' ז"ל.

ברם, מעבר לכל האמור, במידה ותוגש בקשה מוסכמת אף על ידי הצד השני, קרי – יורשי המנוחה הגברת ח' ז"ל, בית הדין ישקול החלטתו פעם נוספת.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ה בשבט התשע"ח (10/02/2018).

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד